

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Камелия Методиева КАСАБОВА
професор по гражданско и семейно (търговско) право
в Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

председател на научно жури за публична защита на дисертационния труд на Таня Маркова на тема „Икономически анализ на основните етапи и аспекти на колективните искове“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Политическа икономия“

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Татяна Ламбрева Маркова е редовен докторант към катедра „Икономика“ в Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ по научната специалност „Политическа икономия“. Тя има пет публикации по темата на дисертационния труд. Научен ръководител на дисертантката е доц. д-р Тодор Попов.

I. Темата. Представеният за защита научен труд „Икономически анализ на основните етапи и аспекти на колективните искове“ разглежда спецификата на колективните искове през призмата на икономическия им анализ. Таня Маркова прави несъмнено добър избор на тема на дисертационен труд. Защото първо условие за успешна защита е темата да е дисертабилна. За да е дисертабилна една тема, тя трябва да съдържа проблем, който не е разработен или е слабо разработен в науката и може да бъде обект на монографично изследване, със съответните възможности за научни

приноси. Това условие е налице. Дисертацията е първото в българската литература цялостно монографично икономическо изследване, посветено на колективните искиове. От тази гледна точка трудът напълно отговаря на критериите на дисертабилност.

II. Характеристики на труда.

Следващият въпрос е дали авторът се е справил с поставената научна задача. За да се отговори на този въпрос е необходимо да се проследи как е структуриран труда, изведени и защитени ли са научни тези. В съдържателен план и от композиционна гледна точка избраната от автора структура е подходяща с оглед възможността за всестранно разгръщане на темата – от една страна, а от друга – дава възможност за градиране на отделните нива на изложението и обособяване на най-важните изводи.

Дисертационният труд е в обем от общо 249 стандартни страници, от които 179 страници основна съдържателна част и 70 страници приложения. Направени са 124 бележки под линия. Убедителна е библиографската справка на труда, въпреки оскъдното изследване на темата от български автори, използвани са 68 източника - на български език, заглавия на други езици и електронни източника. Разгледани са в хронологическа последователност процедурата по предявяване на колективните искиове, в това число и етапите на преговори и съглашения, през които тя преминава, предимствата и недостатъците на колективната процедура, агентските отношения при колективната процедура в американската и европейската правни системи, колективните искиове предявени в България в периода 2009-2014 г. Темата на труда крие още едно предизвикателство. То произтича от относителната новост на

института - правна уредба на колективните искиове е въведена в ГПК на 1.03.2008 г. По тази причина натрупаната досега съдебна практика не е достатъчна, за да се направят предложения de lege ferenda за усъвършенстване на законодателството. На пръв поглед прави впечатление отсъствието в глава първа на историческото развитие на института на колективните искиове, но в конкретния случай това не би могло да се приеме за недостатък. Това би изисквало изследване на сравнителноправната уредба на колективните искиове, което е задължителен елемент на правна, а не на икономическа дисертация, каквато е настоящата. Трудът завършва със заключение, който по мое скромно мнение в съдържателен план няма характер на заключение, а по-скоро на предговор, с който се прави анотация на труда. В тази заключителна част на изследването по-скоро следва кратко да се очертаят основните изведени тези, които имат практическа насоченост.

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси на представения дисертационен труд.

Както беше споменато, това е първото в българската литература цялостно монографично икономическо изследване, посветено на колективните искиове. Необходима е научна смелост да се използва като матрица на изследването изцяло правен институт, при това почти недокоснат от правната наука и да се построи икономически анализ върху него. Позитивна оценка заслужава използването на емпиричния метод на научно изследване - разгледани са етапите на развитие на десетки колективни искиове, водени пред съдилищата в Бургас, Варна, Пловдив, София и Велико Търново, като по този

начин е създаден първият техен регистър с необходимата база от данни.

На следващо място позитивна оценка заслужава самостоятелният мисловен почерк на дисертантката, с който е изписано изследването. Тя не приема наготово известните в чуждестранната литературата тези, а ги поставя под съмнение и търси собствени логически конструкции. Типичен пример за това е различното ѝ обяснение на въпроса, публично благо ли е колективният иск? Въз основа на критичен анализ на застъпените от чуждестранни автори тези докторантката приема, че като цяло колективните искове не са публични блага. Те не са нито неконкурентни, нито неизключваеми, като само в определени ситуации процедурата се явява публично благо (приключилите с успех искове, заведени от Комисията за защита на потребителите).

Приносен елемент в дисертационния труд е и търсенето на общото и различното в конструкцията на „агентските отношения“ при колективната процедура в Съединените щати и в страни от Европейския съюз. Въз основа на направеното сравнение са екстрахиран типичните „агентски“ проблеми, макар и не много на брой, на колективните искове в страни от Европейския съюз, което ще подпомогне и националната ни практика.

IV. Критични бележки и препоръки.

- 1) Наименованието на заглавието на глава трета „Агентски отношения при колективна процедура“ може да се прецизира. Под „агентски отношения“ в дисертацията се имат предвид отношенията, които възникват между адвоката и колектива.

Тези отношения, според мен, могат да се нарекат така само когато се изследват колективните иски в САЩ, тъй като англоезичното понятие за представителство (agency) е правната връзка между представител (agent) и принципал (principal). В страните от ЕС те се определят като отношения, които възникват във връзка с колективната защита. През призмата на националната ни уредба под агентски отношения разбираме договорните търговскоправни отношения между търговски представител, респ. посредник и търговец и поради това наименованието на главата трета може да подведе непрофесионалния читател. В дисертацията под „агентски отношения“ съдържателно се имат предвид отношенията, които възникват във връзка с процесуалната легитимация и най-вече процесуално представителство и защита по колективните иски, поради което може да се търси терминологична промяна в тази посока.

- 2) Използването на думата „жертва“ на много места в дисертацията неволно ни прехвърля на територията на наказателното право, тъй като жертви има при престъпления. Обикновено колективните иски се предявяват, когато има увреждане от едно нарушение, т.е. когато е извършен деликт, но тогава лицето не е жертва, а увредено лице. С още по-голяма сила това важи, когато колективните иски са на договорно основание. Ето защо препоръчвам думата „жертва“ да се замени с български гражданскоправен еквивалент – ищец, увредено лице или друг равнозначен израз.

3) Имам известни резерви и по отношение на езика и стила на изложението. Става въпрос не само за неовладяна юридическа терминология. Отчитам факта, че авторът не е юрист, но въпреки това трябва да търси максималната близост до националните юридическите понятия. Става въпрос и за значителното използване на англоезични понятия, което може да направи читателя „изгубен при превода“.

Направените критики обаче не могат да повлияят на цялостната ми оценка на представения труд, а тя еднозначно е положителна.

V. Заключение

Дисертационният труд е оригинално съчинение с добре изразен приносен характер както в икономиката, така и в практическите аспекти на цивилистиката. Той показва, че дисертантката притежава задълбочени теоретични знания по политическа икономия и способност за самостоятелни научни изследвания, като смело стъпва и на правна почва. В заключение убедено изразявам положителната си оценка, че представеният за защита пред научното жури дисертационен труд на тема „Икономически анализ на основните етапи и аспекти на колективните искиове“ отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ за получаване на образователната и научна степен „доктор“, поради което предлагам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Политическа икономия“ на Татяна Ламбева Маркова - редовен докторант към катедра

„Икономика“ в Стопанския факултет на СУ „Св. Климент
Охридски“.

София, 17 юли 2015 г.

Председател на научното жури:

проф. д-р Камелия Касабова